

I. HAFTA

I. *Hafta tartışma metinleri:* Husserl. Philosophy as Rigorous Science Husserl. The Idea of Phenomenology

“Dünyaya bir etkinlik olarak yönelmişlik”

“Bilincin nesnesi → Yönelimsel Nesne”

Felsefe bir bilimse, insan düşüncesi şüphecilikten arındırılmalıdır. Fenomen, bizim bilgimize verilir. Fenomenoloji, “bilgimize verilen nedir?” sorusunu sorar. Arı biçimde betimseldir. –Ne görüyorum ve ne anlıyorum?- Bilincin analizi ve betimlenişi; bu, bilince verilenin çözümlenmesidir; ve bu niteliği ile felsefe, kesin bir bilimdir. Şeylerin kendisine dönüş ile, kurgular yapmaktan –metafizikten- uzaklaşmak amaçlanır. Bilince verilen düşünüldüğünde, verilerden, sürekli ve özsel olan araştırılmaktadır. Yönelimsel olarak değişmeye, tümelere, zorunluluklara ulaşılır. Örneğin, insan olmanın özü ussal olmaksızın, insan olmanın zorunlu, değişmeyen niteliğidir.

“Yönelimsellik” → Bu kavram, Husserl felsefesinin ana temasını oluşturmaktadır. Kavramın anlaşılabilmesi, Husserl’in ‘psikolojizm’ eleştirisinin anlaşılmasına bağlıdır.

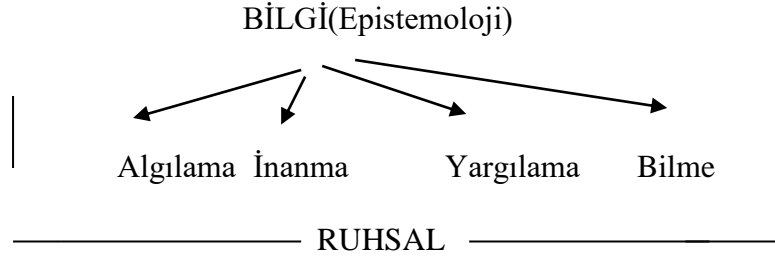
Amaç, salt-arı mantığa ve epistemolojiye bir temel sağlamaktır. Bilimsel bilginin olanağı sorgulanmaktadır. Ona göre, epistemolojinin temel sorunsalı, bilginin nasıl olanaklı olduğunu göstermek ya da temellendirmektir. Bilinçten bağımsız bir dünyanın var olup olmadığının bilgisinin elde edilmesi değildir. Bu tür sorunlar, metafizik sorunlardır ve Husserl bunları bilginin(epistemolojinin) dışında tutmaktadır. Husserl, bilginin olanaklılığının koşullarını açıklayacak bir yol aramaktadır. Negatif tutum, bilginin ne olduğuna ilişkin yapılmış yanlış yorumları ve yaklaşımları eleştirmek, pozitif tutum, bilginin ne olduğunun anlaşılabilir olarak ortaya konmasıdır.

(Negatif Tutum)

Ruhbilimciliğin Temel Savı

“Epistemoloji, algılama-inanma-yargılama-bilme’nin bilişsel yapısını araştırır. Bütün bu fenomenler aynı zamanda ruhsal fenomenlerdir. Bu nedenle bunları çözümlenmek psikolojinin işidir. Bu, mantıksal ve bilimsel ussallaştırma için de geçerlidir. Mantık yasaları da ruhsal-

mantıksal düzenlilikler olarak ele alınmalıdır. Bu düzenliliklerin gerçeklikleri ve geçerlilikleri de empirik olarak araştırılmalıdır.

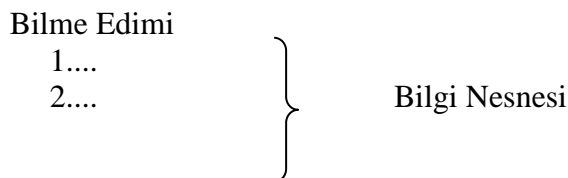

Husserl, bu sava karşı şu karşı çıkışları öne sürer:

Bu eğilim, psikoloji ile mantık arasındaki ayrımın anlaşılmasından doğar. Mantık, empirik bir bilim değildir. Mantık, ideal yapıları ve yasaları inceler ve bunların pekinliğini ve kesinliğini gösterir. Psikoloji, bilincin olgusal dünyasını inceler ve empirik bilimlerde olduğu gibi belirsizlik ve olasılıkları içerir. Mantığı psikolojiye indirgemek, mantık yasalarının kesinliğini, a prioriğini yadsıyan kategorik bir hatadır. Mantık yasalarının özellikleri onların empirik olarak açıklanamaz ve bilinemez olmalarını doğurur.

Ruhbilimciliğin temel hatası *bilgi nesnesi* ile *bilme edimi'ni(act)* birbirine karıştırması, aralarında doğru bir ayrım yapamamasıdır. Bilme ediminin özellikleri; edim, psikolojik ve nörolojik bir süreçtir. Zamansaldır; e.d. edim zamansal bir aralığa sahiptir. Mantık ilkeleri ve matematik önermeleri için bu söz konusu değildir. Mantık yasaları, zamansal bir aralığı olan öznel deneyimlere göndermede bulunmazlar. Bunlar, zamansız, evrensel, zorunludurlar. Mantık yasaları da zihin tarafından kavranırlar; ancak, mantık yasalarının bilincinde olmanın farklı bir yapısı vardır. Mantık yasaları söz konusu olduğunda reel değil, ideal bir bilinç söz konusu olmaktadır.

İdeal, düşünsel olana, değişmeye, apodeiktik olana göndermede bulunur. Bilmenin yitimli-zamansal yönü ile ideal yönü arasında ayrım yapılmalıdır. Husserl, sorunu anlam kuramı bağlamında ele alır. Anlam söz konusu olduğunda, bir anlam ifade eden şeyden ve anlamlandırma ediminin sürecinden (bilme edimi süreci) bahsedilmektedir. Süreçler farklı olsa da aynı anlam gündeme getirilmektedir

3....

4....

Anlamlandırma süreçleri farklı olsa bile, sürekli aynı anlam söz konusudur. Sayısal olarak farklı edimlerde aynı anlamın yinelenmesi, psikolojizmi reddetmek için yeterlidir. Bu ayırım olmazsa, her edim farklı anlam üretecek ve ideal, reele indirgecektir. İdeal olan, zamansal, olgusal ve öznel deneyime indirgendiğinde, aynı anlamın paylaşılması olanaksız hale gelmektedir. Aynı edim, tekrar edilemezdir. Benzerlik, özdeşlik anlamına gelmez. İletişim ve anlama bu koşullarda olanaksızlaşmaktadır. Ruhbilimsellik, böylece kendi kendini yanıltır. Bu, herhangi bir kuramın olanağını da ortadan kaldırmaktadır.

(Pozitif Tutum)

Bilgi Nasıl Olanaktır?

Husserl, ideal ve a priori koşullardan bahsetmektedir. *Nesnel-mantıksal* / *Öznel-düşünsel*; temel yapılar ve temel prensipler nesnel koşullardır. Bunlar ihlal edildiklerinde kuram da ortadan kalkar. Tutarlılık ve çelişmezlik, zorunlu koşullardır. Öznel-düşünsel'in koşulları bilginin öznel olarak gerçekleşmesinin koşullarıdır. Bilen özne, eğer doğru ile yanlışı, geçerli ile geçersiz birbirinden ayıracak yetiye sahip değilse, nesnel ve bilimsel bilgi de söz konusu olmayacaktır. Burada reel ile nedensel koşullardan ve ideal koşullardan bahsedilmektedir. İnsanın nörolojik ve psikolojik koşullarını değil, herhangi bir öznenin empirik ve maddi yapısını göz ardı ederek, herhangi bir şeyi bilebilme koşullarını ve böylesi bir bilincin koşullarını irdelemektedir.

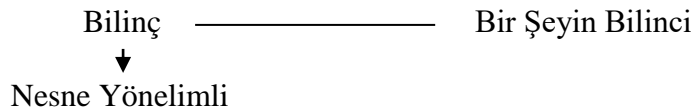
Nesnel doğrular da aslında öznel bilme edimleri ile ortaya çıkarlar. Nesnel olandan öznel edimler ayrılarak yapılacak çalışma, bilginin olanaklılığını, epistemik özne tarafından bunun nasıl kanıtlanacağını ortaya koyacaktır. Bilinç ile ilgili araştırmalarda, 'nasıl bilebiliyoruz?' sorusu temel sorundur. Nörolojik açıklama düşünmeyi tam olarak açıklayamamaktadır. Nörolojik süreçler içinde düşünme açıklanamamaktadır. İdeal ile reel olan karıştırılmamalıdır. İdeal nesnelere kendilerine bakılmalıdır. Bunlar kavranabilirse devreye "şeylerin kendilerine dönmek" anlayışı girer. Bize verilen nedir? Önyargısız biçimde, gerçekte olanın, ideal olanın araştırılması için deneyimde bize verilenin araştırılması gereklidir. Bunu için de bilinç araştırılmalıdır. *Bilinç, her zaman bir şeyin bilincidir.* O şey ideal nesnedir(yönelimsel nesne). İdeal-mantıksal nesnelere ile reel-fiziksel nesnelere ayırmak

için öznelliğe (nasıl biliyoruz?) dönülmektedir. Bilinç, nasıl ideal bir nesneye sahip olmaktadır? Nesne üzerinde yoğunlaşmak yerine bilinç edimlerine yoğunlaşmaktadır. Bir şeyin bilinci olmak nedir? O şey nedir? Böylece ideal olanı yakalama şansı doğmaktadır.

Bilme nesnesi ile bilme edimi arasında indirgenemez bir fark vardır. İdeal olanın anlaşılması için bilince dönmek ve orada bize verilenin ne olduğunu araştırmak gerekmektedir. Nesnenin edimlerle olan ilişkisi içinde anlaşılması amaçlanmaktadır. Bu edimlerin a priori yapıları anlaşılmaya ve betimlenmeye çalışılır. Söz konusu olan biyolojik ve nörolojik temelin açıklanması değildir.

“Bilinç, bir şeyin bilinci ise, bu bilinç yapısı içinde o şey nasıl ortaya çıkar?”

Husserl, duyumsal fizyoloji ya da nöroloji ile değil, epistemoloji ile ilgilenmektedir. Bir şeyi düşünmek, olgusal ve deneyselliğin sürecin içinde olduğu nedensel ve fiziksel koşullardan soyutlandığında, bilincin bilişsel boyutu ile ilgilidir. Aynı zamanda, deneyimlerimizi birinci tekil şahıs perspektifinden ele almaktadır. Husserl, bu konuya “bütün metafizik, olgusal ve empirik önkabullerden arındırılmış fenomenoloji ile, yani bize verilenin betimlenmesi ile bakmak” gereksinimini duymaktadır. Deneyimin yapısını çözümlerken, bir şeyin bilinci olarak -nesne yönelimli olarak- bilinci ele almaktadır.

Amaç, bu nesnenin ne tür bir nesne olduğunu ortaya koyabilmek, bunun için de bilincin fenomenolojisini açımlayabilmektir. Bu yolla, geleneksel felsefenin çözemediği problemleri çözmeyi amaç edinmiştir.

Bir şeyin bilinci olmak (nesne yönelimlilik), her durumda bir nesneye sahip olmak demektir. Algı, düşünce, korku, beklenti, anımsama vb. bilincin farklı modlarıdır ve hepsi de bilincin yöneldiği nesne ile analiz edilir.

Nesnel Yorum

Bilince ilişkin yaygın kanı, bilincin içi boş bir “konteyner” olduğu ve dış dünya ile nedensel etkiler sonucu ilişki kurarak, bilgi oluşturduğu yönündedir. Bilinç durumu,

nesnesinden nedensel olarak etkilendiğinde oluşur. Yönelimsellik iki nesne ile oluşmaktadır. Bir şeyin bilincinde olmakla, o şeyin bilinç üzerindeki etkisi arasında fark yoktur. Buna, *yönelimselliğin nesnel yorumu* denmektedir. Gerçekten var olan uzamsal nesnelere, öznenin bilinçliliğinin küçük bir parçasıdır; bilinç reel nesnelere sınırlı değildir. Nesnel yorumda bilinç, anda önünde olmayan nesnelere ya da ideal nesnelere düşünemez durumda kalmaktadır. Çelişmezlik ilkesi düşünüldüğünde, nedensel bir etkinin sonucu durumunda olan bir düşünme söz konusu değildir. Bu anlamda ‘olmayan’ nesnelere düşünülmediğinde, hiçbir şey düşünmeme durumunda olunmamaktadır. Yönelimsellik devam etmektedir; bu durumlarda da yönelimsel nesnelere sahiptir. Bilinç, fiziksel olarak varolmayan yönelimsel nesnelere sahip olabilir. Yönelimsellik, yönelimselliğine, nesne fiziksel olarak ortadan kalksa bile devam eder. Yönelimselliğin nesnel yorumu, bu haliyle nahif ve yanlıştır.

Öznel Yorum

Yönelimsellik, bilinç ile nesnesi arasında bir ilişki ise, iki tarafın da var olmaları gereklidir. Nesne daima gerçeklikte var olmayabilir; nesnel-fiziksel olması gerekli değildir. Yönelimselliğin mental bir nesnesi olabilir. Bu durumda, nesne bilince içkindir. Bunun doğurduğu sonuçların da yanlış olacağı görülmektedir. Yönelimsel nesne, bu yaklaşımda, edime içkindir; aslında kategorik bir ayrım reddedilmektedir. Nesne ile edim birbirine karıştırılmış olmaktadır. Sonuçta da edimin kendisi nesne haline gelmektedir.

Aynı nesneye farklı zihinsel edimlerle yaklaşabiliriz. Sayısal olarak farklı iki algının tek bir nesnesi vardır; dolayısıyla nesnenin kendi kendisi ile olan özdeşliği edimin özdeşliğine bağlı değildir. Eğer edimin nesnesi edime içkinse, aynı nesneyi bir kereden fazla deneyimlemek olanaklı olmayacaktır. Buna bağlı olarak, birden fazla algının söz konusu olabilmesi ya da algının yinelenebilmesi için birden fazla nesne gerekli olacaktır. Milyonlarca edim söz konusu ise milyonlarca da nesne gerekecektir. O halde, bilincin yöneldiği nesnelere, zihinsel nesnelere de değildirler. Bu anlayışta farklı öznelerin aynı nesneyi deneyimleme olanağı da yoktur. Ruhbilimcilik eleştirisine geri dönüldüğünde, bilginin yitimli nesnesi ile ideal nesnesi arasında ayrım yapıldığı görülmektedir. Yönelimsel nesne, bilinç içeriğine indirgenmemelidir. Fiziksel nesne, perspektif görüntüleri ile tanımlanır, betimlenir. Hiçbir zaman bütünselliği ile görünmez. Tek bir görüntü de bütün nesneyi kapsayacak özelliğe sahip değildir. Tek tek görüntüler ile nesne tüketilemez. Nesne bunu aşan bir yapıdır. Başka perspektiflerden ve durumlardan da aynı nesneyi incelemek söz konusu olabilir. Öznel

yorumda olduğu gibi, nesne zihinsel bir yapı olarak kabul edildiğinde ise böyle perspektifler söz konusu olmayacaktır.